

УДК 378.091.33-028,17:811,11

Кальченко Тетяна Михайлівна, Іванова Інна Леонідівна,
Горбач Наталія Львівна
Харківський національний університет внутрішніх справ
(Харків, Україна)

ДЕЯКІ ЕФЕКТИВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ СЛУХАННЯ

Анотація. У статті розглядаються різні способи розвитку навичок аудіювання. Аналізуються найбільш сучасні та ефективні навчальні стратегії, які допомагають учнем слухати і розуміти. Розглядається питання, що таке ефективне слухання і аналізуються способи його досягнення.

Ключові слова: навички сприйняття, ефективне слухання, навчальні стратегії, освітні технології

Анотация. В статье рассматриваются разные способы развития навыков аудирования. Анализируются наиболее современные и эффективные обучающие стратегии, которые помогают обучаемым слушать и понимать. Рассматривается вопрос, что такое эффективное слушание и анализируются способы его достижения.

Ключевые слова: навыки восприятия, эффективное слушание, обучающие стратегии, образовательные технологии

Abstract. The article considers different ways of developing listening skills. The most modern and effective learning strategies that help students listen and understand are analyzed. The question of effective listening is considered and the ways to achieve it are analyzed.

Keywords: perception skills, effective listening, learning strategies, educational technologies

Навчання аудіювання дуже важливий процес у викладанні англійської мови особливо в немовних ВНЗ, де кількість годин, виділене програмою на вивчення іноземної мови, як правило, дуже обмежено. Курсанти ХНУВС часто залучаються для охорони громадського порядку в заходах, пов'язаних з іноземною мовою, таких як міжнародні матчі по футболу і т. д. Тому питання сприйняття і розуміння іноземної мови на слух стоїть особливо гостро.

Викладачі кафедри іноземних мов ХНУВС виконали велику методичну роботу для розвитку навичок аудіювання у курсантів та студентів вузу. Перш за все, щоб розвинути навички сприйняття іноземної мови на слух необхідна регулярна робота в цьому напрямку. Тому викладачі кафедри розробили цілу серію уроків в Power Point відповідно до навчальної програми навчання. У кожному з цих уроків є і тексти з аудіювання. Вони являють собою невеликі відео і аудіо сюжети, відповідні темі уроку. Учнем пропонується прослухати запис і відповісти на питання. Перед прослуховуванням наводиться список

незнайомих слів з перекладом або описом тих слів, які можуть ускладнити розуміння сюжету на слух.

Тексти для аудіювання підібрані за принципом "від простого-до складного". Цей принцип важливо дотримуватися не тільки при складанні лексико-граматичних тестових завдань, а й при роботі над аудіюванням для того, щоб зняти так званий "мовний бар'єр" у тих, хто навчається і вселити в них впевненість. Швидкість і обсяг звучання текстів теж поступово збільшується. Усі тексти озвучені носіями мови. Викладачам іноземних мов, які працюють над розвитком навичок аудіювання важливо домогтися того, щоб ті, яких навчають розуміти не тільки свого викладача, до голосу якого вони звикли, а й інших людей.

Особливо складно розуміти на слух мова літніх людей і маленьких дітей. Важливо також не прагнути до чіткого відтворення запису. Адже чим більше перешкод при звучанні тексту, тим вище рівень аудіювання у ваших учнів, якщо вони розуміють почуте. Універсальність роботи в програмі Power Point полягає ще й в тому, що курсанти і студенти можуть прослуховувати і виконувати завдання по засвоєнню нової лексики, граматики та аудіювання після заняття на самопідготовки у спеціально обладнаних аудиторіях. Всі завдання складені з самоконтролем, тому їх можна виконувати багаторазово стільки раз, скільки необхідно для розуміння тексту.

Джанель Кокс пропонує 10 корисних навчальних стратегій, які допоможуть студентам слухати і розуміти.

1. Моделюйте хороші навички слухання.

Часто ми формулюємо те, що хочемо сказати далі, намагаючись прислухатися до того, що намагаються сказати наші учні. Хоча ми повинні уважно прислухатися до кожного слова, може виявитися так, що наші думки знаходяться в іншому місці. Спробуйте змоделювати хороші навички слухання, повторивши сказане учням. Це допоможе вашим учням прислухатися до кожного сказаного слова. Ви також можете використовувати цю стратегію навчання, щоб дізнатися, чи слухають вас учні чи ні.

2. Познайомтеся зі своїми учнями.

Дослідження показують, що учні з більшою ймовірністю будуть слухати вчителя, який витратив час на те, щоб познайомитися з ними, в порівнянні з тими, хто цього не зробив. Вони також з більшою ймовірністю будуть слухати когось, кого вони знають на більш особистому рівні. Знайдіть час, щоб по-справжньому дізнатися своїх учнів, їх захоплення, друзів і так далі. І нехай вони дізнаються, хто ви, які у вас захоплення. Ви можете легко зробити це, погравши в гру Знайомство на початку навчального року або попросивши їх заповнити анкету учня.

3. Використовуйте сигнал рукою.

Чудовий спосіб відточити ці навички слухання - використовувати невербальний сигнал рукою. Це може звучати приблизно так: «Після того, як я прочитав наступне твердження, я хотів би, щоб ви підняли один палець, якщо ви згодні з ним, або два пальці, якщо ви з ним не згодні». Ця стратегія вимагає від усіх учнів всебічної та активної участі, і відразу стає очевидним, якщо учень не звернув увагу на ваше твердження.

4. Говори менше.

Вчителі проводять більшу частину дня, розмовляючи і читаючи лекції студентам і курсантам. Але слухати, як ви говорите, ще не гарантує, що студенти справді навчаються. Вам потрібно менше говорити, а вашим учнем говорити більше. Спробуйте провести кілька міні-уроків протягом дня, на яких студенти будуть слухати протягом більш коротких періодів часу і обговорювати в своїй групі те, що вони вивчають.

5. Використовуйте різні освітні технології.

Слухати, як кажуть інші, так само інформативно, як і слухати, як ви говорите. З усіма освітніми технологіями, які існують сьогодні, чому б не спробувати? Ретельно виберіть фільм, документальний фільм або додатки, які навчають студентів того, що вони вивчають. Будь-яка з цих ідей буде хорошою альтернативою.

6. Дайте студентам завдання на аудіювання.

Ще один відмінний спосіб надихнути на активне слухання - дати студентам завдання. Попросіть учнів об'єднатися і обговорити те, про що вони чули, як ви, учитель, говорите. Наприклад, ви можете сказати: «Я збираюся обговорити п'ять фактів про Місяць. Я зроблю паузу, і ви по черзі будете обговорювати почуте зі своїм партнером».

7. Запропонуйте учням зустрітися один з одним.

Бувають випадки, коли студенти не беруть до уваги те, що ви сказали, і замість того, щоб відволікати вас, щоб дізнатися, що це таке, ви можете попросити їх «поговорити» з сусідом. Кожен день давайте учням кілька хвилин, щоб порівняти записи або поговорити зі своїми сусідами про те, що вони, можливо, пропустили або потребують поясненні.

8. Залучити всіх студентів до відповідальності

Якщо ви дійсно хочете, щоб ваші учні слухали вас, коли ви говорите, ви повинні залучити їх до відповідальності за те, що вони слухають.

Замість того, щоб давати їм все замітки або ключові концепції, які їм потрібно знати, дайте їм тільки половину з них. Інша половина полягає в тому, що їм доведеться вас вислухати, щоб отримати інформацію. Надаючи їм тільки план, ви гарантуєте, що вони будуть вас слухати, поки ви говорите.

9. Прислухаючись до питань

Який би спосіб ви не вибрали для навчання, будь то фільм або освітні технології, попросіть учнів слухати запис з певною метою. Коли у студентів є завдання, вони більш націлені слухати.

Наступного разу, коли ви будете проводити урок, зробіть паузу через кілька хвилин і попросіть учнів скласти і записати своє питання про те, що вони тільки що почули.

10. Подолайте одноманітність.

Легко дрейфувати до того, щоб ніколи не приземлитися, коли ви знаєте, що збирається сказати учитель. Обов'язково порушуйте монотонність уроків, щоб учні завжди були в напрузі. Якщо вони думають, що їх можна в будь-який момент попросити відповісти на питання, вони будуть більш схильні слухати.

На думку професора Вільманте Любеніне Каунаського Університету Технологій при навчанні аудіюванню важливо навчити учнів вибирати і застосовувати на практиці

методи, які допомагають досягти хороших результатів. Конкретні завдання перед кожним прослуховуванням допомагають учням прийняти рішення, що їм слухати, і зробити акцент на значенні змісту під час прослуховування. По-перше, учням необхідно активізувати свої знання з теми, по-друге, необхідно встановити мету слухання в поєднанні з конкретними завданнями на слухання.

Таблиці та інші графічні організатори допомагають слухачеві структурувати інформацію, яку він слухає, і звертати увагу на ключовий контент.

Перед викладачем стоїть завдання постійно доносити до аудиторії мовні вправи. Повторення, перефразування, використання синонімів і антонімів, розширений опис слів, питання, вилучення інформації та усна зворотний зв'язок - ось деякі приклади усної мовної підтримки.

Крім того, викладач повинен постійно мотивувати учнів на пошукову роботу нового матеріалу, який вони знаходять самостійно. Пошукова робота, чітко сформульована викладачем, породжує мотивацію в учнів. Як зацікавити учнів це робити постійно? Викладачі кафедри іноземних мов ХНУВС на початку навчального року оголошують тему науково-дослідницької роботи, яку повинен вести кожен курсант самостійно протягом року. Курсанти і студенти готують доповіді по заданій темі, а також знаходять відео і аудіо сюжети, які показують в аудиторії і обговорюють.

У свою чергу відео і аудіо сюжети повинні відповідати темі наукового дослідження і не бути занадто довгими і складними для сприйняття на слух. Курсанти, повідомлення яких є найбільш цікавими, висувуються делегатами на міжнародну конференцію, яку кафедра іноземних мов традиційно проводить в кінці кожного навчального року. Підібрані курсантами та студентами сюжети входять в презентацію, з якої вони виступають на конференції.

При навчанні аудіювання у викладачів іноземних мов часто виникає питання - що ж таке ефективне слухання? Чи існують якісь критерії ефективного сприйняття на слух? Серед основних принципів ефективного слухання, підкреслених [Келлі Конгдон, 2008], слід згадати необхідність і важливість активної уваги. Слухання передбачає розумову діяльність, в тому числі когнітивну, і ефективну обробку отриманої інформації. Отже, викладачі підвищують рівень уміння слухати, приділяючи особливу увагу процесам і навичкам, пов'язаним з перцептивним слуханням, таким як пам'ять, осмислення і оцінка.

Процес аудіювання - це різноманітна комунікаційна діяльність, яка відрізняється в залежності від мети і характеру слухача і мовця. Декілька факторів ускладнюють задачу прослуховування. З лінгвістичної точки зору існують деякі фактори, які можуть перешкоджати розумінню іноземної мови на слух: швидкість мови, складність мовних структур і лексики, фонологічні особливості (наприклад, діалекти або іноземні акценти, різні говорять), відсутність візуальних ефектів, фоновий шум і періодичні порушення концентрації або слуху. З предметної (змістовної) точки зору базові знання теми дуже важливі.

Якщо слухач не знайомий з предметом, це може перешкодити процесу розуміння - когнітивна навантаження, яку представляє матеріал, може бути занадто складним для сприйняття. Наприклад, при проходженні теми Юридичні професії в Англії і США викладачеві англійської мови слід пояснити учнем різницю між двома класами адвокатів

в Англії (barristers and solicitors) а також різницю між barristers (Br.English.) і attorney (Am.English.)

Добре, коли під час уроку учні слухають реальні життєві ситуації в запису, що демонструють, як використовується іноземна мова, наприклад, розповідь, діалог, дискусія, уривок з фільму або радіопрограми. Матеріали для прослуховування в змістовному занятті сконцентровані на академічному контексті, основна увага приділяється інформації, а хто говорить дуже часто має другорядне значення. Більш того, основним джерелом слухання є сам учитель. Інший поширений джерело - відеоматеріал з пояснювальним текстом, в якому показані аспекти теми, які не можна відобразити в інший спосіб.

Навички аудіювання також можуть бути розроблені шляхом навчання загальним стратегіям навчання, які представляють собою «методи підходу до проблеми або задачі, режими роботи для досягнення певної мети, заплановані схеми контролю і управління певною інформацією» [Браун, 1994, р. 104] Зокрема, стратегії аудіювання - це кроки, що вживаються учнями, щоб допомогти їм купувати, зберігати, витягати і / або використовувати інформацію [Омелі, Чамот & Купер, 1989].

На думку колег з Каунаського Університету Технологій автентичні матеріали для прослуховування, які стосуються змісту, надають точну та актуальну інформацію про теми, що вивчається, надають зразки різних стилів мови і, таким чином, пропонують учням практичні навички розуміння індивідуальних і регіональних різновидів мови, що вивчається.

Очевидно, що викладачеві доведеться адаптувати матеріали, щоб вони були оптимальними для цільових учнів.

Хоча неможливо адаптувати вихідні відео- або аудіо матеріали таким же чином, як можна змінити письмові матеріали, вчитель може надати додаткові завдання для супроводу матеріалів, такі як попереднє прослуховування, вчасно і після прослуховування, а також попереднє прослуховування, навчання основної лексичі. Інший варіант збільшення навчального потенціалу студентів - це навчання стратегії.

З іншого боку, щоб змістити акцент в практиці слухання з продукту на процес і відповідальність за навчання з учителя на учня, учні повинні бути залучені у взаємодію з однолітками і мати мотивацію говорити, слухати, реагувати і обговорювати проблемні питання в стадії вивчення. Тут може бути дуже корисна проектна робота, так як учні можуть брати участь в практичному застосуванні стратегій слухання і інтегрувати їх із знаннями, що вивчаються.

Найкраща інтеграція може бути досягнута з просунутими учнями, але її можна практикувати і з учнями, у яких також є проміжні мовні навички.

Брати активну участь у взаємодії з однолітками, практикувати розуміння на слух і усне мовлення, в поєднанні з практичним застосуванням різних стратегій, презентації в класі різних предметних питань, які виконуються учнями з використанням різних засобів масової інформації, наприклад PowerPoint може бути дуже корисним. Студенти стають залученими і мотивованими до навчання, тому що дії і завдання пов'язані з їх майбутнім професійним життям. Завдання надають можливість приділити увагу відповідним мовним особливостями, зберігаючи при цьому акцент на значенні.